

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.06.2014, sp. zn. 21 Cdo 2682/2013, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.2682.2013.1

Číslo: 93/2014

Právní věta:

Skutečnost prokazovanou pouze nepřímými důkazy lze mít za prokázanou, jestliže na základě výsledků hodnocení těchto důkazů lze bez rozumných pochybností nabýt jistoty (přesvědčení) o tom, že se tato skutečnost opravdu stala (že je pravdivá); nestačí, lze-li usuzovat pouze na možnost její pravdivosti (na její pravděpodobnost).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.06.2014

Spisová značka: 21 Cdo 2682/2013

Číslo rozhodnutí: 93

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování

Předpisy: 3 o. s. ř. ve znění do 31.12.2013

§ 120 odst. 1

§ 132 o. s. ř. ve znění do 31.12.2013

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Dopisem ze dne 14. 9. 2011 žalovaná sdělila žalobci, že s ním podle ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zák. práce okamžitě zrušuje pracovní poměr pro porušení povinnosti vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci zvláště hrubým způsobem, neboť žalobce „vážným způsobem ohrožoval zdraví a plnění pracovních povinností tím, že úmyslně a v opakovaných případech přidával do nápojů konzumovaných na pracovišti projímadlo, konkrétně v období od poloviny června 2011 do začátku srpna 2011 do nápojů zaměstnance M. B. a od konce července 2011 do 7. 9. 2011 do nápojů zaměstnavatele I. M.“.

Žalobce se domáhal, aby bylo určeno, že uvedené okamžité zrušení pracovního poměru je neplatné a že jeho pracovní poměr u žalované, vzniklý na základě pracovní smlouvy ze dne 1. 9. 2009, nadále trvá. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že se nedopustil toho, co je v dopise žalované ze dne 14. 9. 2011 uváděno jako důvod okamžitého zrušení pracovního poměru, a že „neporušil vůbec, natož pak zvláště hrubým způsobem, své povinnosti vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci a nedopustil se ani žádného jiného protiprávního jednání“. Má za to, že „celá věc byla

žalovanou proti němu vykonstruována za účelem dosažení skončení jeho pracovního poměru bez jakýchkoliv jeho nároků, když se stal pro žalovanou nepohodlným a v předchozím období odmítl ve shora uvedeném smyslu uzavřít dohodu, kterou mu žalovaná nabízela“.

O k r e s n í s o u d v Domažlicích rozsudkem ze dne 12. 6. 2012 žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení 15 800 Kč k rukám advokáta JUDr. V. F. a že „stát - ČR - Okresní soud v Domažlicích má právo na náhradu nákladů řízení vůči žalované, jejíž výše bude určena v samostatném usnesení“. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že nebylo prokázáno, že by se žalobce, který u žalované pracoval jako fyzioterapeut, dopustil jednání vytykaného mu v okamžitém zrušení pracovního poměru. Výpovědi svědka M. B., kterou vyhodnotil jako nevěrohodnou, neboť „sám svědek před výpovědí sdělil, že fandí žalované a je nepochybné, že stejně tak jako žalovaná má zájem na výsledku tohoto sporu“, neměl za prokázané, že by žalobce „cokoliv naléval jemu nebo komukoliv jinému do nápojů, nikdy ho neviděl, nikdy nebyl ze strany tohoto svědka žalobce přistižen“. Shledal, že „z žádné z výpovědí provedených v rámci tohoto řízení nebylo zjištěno, že by žalobce lil něco někomu do čaje, do šťávy“, a přihlédl k tomu, že žalovaná si zajistila jen jeden „vzorek“ ze dne 5. 9. 2011, že žalovaná ani M. B. nenavštívili přes úporné a nepříjemné střevní potíže po požití čaje (v případě žalované) a šťávy (v případě M. B.) lékaře a že z odborného rozboru zajištěného čaje, který provedla Policie ČR, nebylo zjištěno, že by ve vzorku byl lék Laxygal, který „podvodně zajistila žalovaná při prohlídce osobního zavazadla za účasti Policie ČR u žalobce“.

K odvolání žalované K r a j s k ý s o u d v Plzni rozsudkem ze dne 8. 3. 2013 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu na určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru žalobce okamžitým zrušením ze dne 14. 9. 2011 zamítl; současně uložil žalobci povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 10 800 Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení 19 239 Kč, oboje k rukám advokáta JUDr. T. V., a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit na náhradě nákladů řízení „placených státem“ 953 Kč „na účet“ Okresního soudu v Domažlicích. Poté, co zopakoval důkazy výslechy žalobce a žalované jako účastníků řízení a výslechem svědka M. B., jehož výpověď vyhodnotil jako „zcela věrohodnou“, neboť svědek se od své výpovědi před soudem prvního stupně „žádným způsobem“ neodchýlil, jeho výpověď „nelze považovat za výpověď, kterou by byl žalobce dehonestován“, a nelze mu ani vytknout jeho „stanovisko k celé problematice“, dospěl z „dosavadního průběhu provozování praxe na pracovišti žalované“ a z „chování všech zaměstnanců“, po zhodnocení všech okolností a vztahů na tomto pracovišti a chování žalobce od jeho nástupu na toto pracoviště, k závěru, že to byl žalobce, který zapříčinil vznik zdravotních potíží M. B. a žalované, a že „útok na jejich zdravotní integritu je proto třeba považovat za hrubé porušení pracovní kázně“. Přihlédl též k tomu, že v osobních věcech žalobce byla nalezena lahvička s projímadlem, které žalobce podle svého tvrzení užíval pro svou potřebu, které ale bylo zdrojem zdravotních potíží M. B. a žalované, že ve vzorku předaném policii byla ověřena „látka pikosíranu“ a že žalobce, který na pracoviště „vnesl negativní emoce“, měl příležitost aplikovat projímadlo do nápojů, neboť je nosil stále s sebou, i když při tom nebyl přistižen. Vyslovil názor, že „se jedná o nepřímé důkazy, přičemž rozsah potřebného dokazování v civilním procesu nelze ztotožňovat s rozsahem dokazování potřebného k uznání obžalovaného vinným v trestním řízení“, že „v civilním řízení nelze učinit závěr, že nebylo uneseno důkazní břemeno proto, že skutečnost nebyla provedenými důkazy prokázána nadevší pochybnost“, že pro závěr, že soud má určitou skutečnost za prokázanou, dostačuje, aby „předmětný skutkový závěr bylo možné s velkou mírou pravděpodobnosti připustit“, a že v „civilním“ řízení nemusí nepřímé důkazy tvořit zcela uzavřenou soustavu, která nepřipouští jiný skutkový závěr než ten, k němuž soud došel, ale že postačuje, jestliže nepřímé důkazy „s velkou mírou pravděpodobnosti k tomuto závěru vedou“. Odvolací soud uzavřel, že okamžité zrušení pracovního poměru je „zcela adekvátní“ jednání žalobce, který tím, že opakovaně zasáhl do zdravotního stavu spoluzaměstnance a nadřízené, porušil pracovní povinnosti vyplývající pro něj z ustanovení § 38 odst. 1 písm. b), § 106 odst. 3 a 4 a § 301 písm. a) zák. práce.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že soud nemůže „po právu schválit“ rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením jen na základě zaměstnavatelem tvrzeného jednání zaměstnance „podloženého toliko určitým podezřením“. Má za to, že míra pravděpodobnosti, s jakou je možné připustit určitý skutkový závěr pro rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením, by měla být, zejména s ohledem na ochranu zaměstnance proti „svévůli zaměstnavatele nebo nenávisti dalších zaměstnanců“, zásadně vyšší, než je běžné ve „standardním civilním řízení“, ne-li „dokonce téměř až tak vysoká, jak ji vyžaduje právo trestní“. Dovedil-li odvolací soud, že důkazní břemeno „stran existence skutku (jednání)“, pro který je zaměstnavatelem se zaměstnancem rozvázán pracovní poměr okamžitým zrušením, je zaměstnavatelem uneseno a soud má takovou skutečnost za prokázanou jen na základě toho, že je možné „předmětný skutkový závěr s velkou mírou pravděpodobnosti připustit“, a že není třeba, aby nepřímé důkazy tvořily uzavřenou soustavu, která nepřipouští jiný skutkový závěr, nýbrž že dostačuje, jestliže nepřímé důkazy s velkou mírou pravděpodobnosti k tomuto závěru vedou, a současně „nepřikládá váhu existenci celé řadě jiných, stejně pravděpodobných, nebo dokonce pravděpodobnějších skutkových variant, přičemž má skutek za prokázaný a rozhodl v neprospěch žalobce“, pak jeho rozhodnutí podle názoru dovolatele spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Žalobce dále namítá, že hodnocení důkazů odvolacím soudem a jeho skutkové závěry stran přidávání projímadla žalobcem do pití M. B. a žalované jsou „výrazem zjevného faktického omylu či excesu logického (vnitřního rozporu), a tím vybočují ze zásad spravedlivého procesu“. Žalobce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná navrhl, aby dovolací soud dovolání žalobce jako nepřipustné odmítl, neboť napadený rozsudek odvolacího soudu, který považuje za věcně správný, vychází z ustálené judikatury Nejvyššího soudu. Zdůrazňuje, že žalobce brojí pouze proti způsobu hodnocení důkazů odvolacím soudem a že žalovaná „své důkazní břemeno unesla“.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť dovolací řízení bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla ve všech souvislostech vyřešena (za jakých podmínek lze mít za prokázanou skutečnost prokazovanou pouze nepřímými důkazy), přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

Podle ustanovení § 120 odst. 1, věty první, o. s. ř. jsou účastníci povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Podle ustanovení § 120 odst. 3, věty druhé, o. s. ř. neoznačí-li účastníci důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny.

Účastník, který neoznačil důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, nese případné nepříznivé následky v podobě takového rozhodnutí soudu, které bude vycházet ze skutkového stavu zjištěného na základě ostatních provedených důkazů. Stejně následky stíhají i toho účastníka, který sice navrhl důkazy o pravdivosti svých tvrzení, avšak hodnocení provedených důkazů soudem vyznělo v závěr, že dokazování nepotvrdilo pravdivost skutkových tvrzení účastníka. Zákon zde vymezuje tzv. důkazní

břemeno (§ 120 odst. 3 o. s. ř.) jako procesní odpovědnost účastníka za výsledek řízení, jestliže je určován výsledkem provedeného dokazování. Procesní smysl důkazního břemene vyniká především v takové důkazní situaci, kdy aktivní účastníci beze zbytku splní svou povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Jeho pravým cílem je umožnit soudu vydat rozhodnutí i v těch případech, kdy určitá skutečnost, ve sporu rozhodná, nebyla (ve smyslu, že zpravidla ani být nemohla) dokázána, tedy v případech, kdy výsledky hodnocení důkazů neumožňují soudu přijmout ani závěr o pravdivosti této skutečnosti, ale ani závěr o tom, že by byla nepravdivá. Rovněž v těchto případech (v tzv. důkazní nouzi) musí soud rozhodnout v neprospěch toho účastníka, v jehož zájmu bylo podle hmotného práva prokázat tvrzenou skutečnost (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2002 sp. zn. [21 Cdo 762/2001](#), který byl uveřejněn pod č. 86 v časopise Soudní judikatura, ročník 2002).

Za důkazy, jejichž označením k prokázání svých tvrzení plní účastníci svou důkazní povinnost, mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků (§ 125, věta první, o. s. ř.). Podle vztahu k dokazované skutečnosti se rozlišují důkazy přímé a nepřímé (indicie). Přímým důkazem je ten, který přímo potvrzuje nebo vyvrací dokazovanou skutečnost (např. výpověď svědka o dokazované skutečnosti, kterou osobně viděl). Nepřímým důkazem je takový důkaz, který dokazuje skutečnost jinou, ale takovou, ze které je možné usuzovat, zda se stala či nestala skutečnost, která je předmětem dokazování; objasňuje tedy dokazovanou skutečnost pomocí jiné skutečnosti, která má k dokazované skutečnosti jen nepřímý vztah (např. výpověď svědka o tom, že viděl určitou osobu vcházet do místnosti, v níž se nacházela věc, kterou její vlastník od té doby postrádá). Zatímco souvislost mezi přímým důkazem a dokazovanou skutečností je zřejmá, musí být souvislost mezi nepřímým důkazem a skutečností, která je předmětem dokazování, teprve zjišťována. Míra této souvislosti bývá u jednotlivých nepřímých důkazů odlišná a může se i ukázat, že původní dojem o souvislosti nepřímého důkazu s dokazovanou skutečností byl vyvolán jen nahodilou shodou okolností a že tento vztah tu ve skutečnosti není. Protože každý nepřímý důkaz hodnocený odděleně (bez souvislosti s dalšími důkazy) umožňuje vždy více výkladů o svém významu, je jeho význam určen především jeho místem v řadě jiných nepřímých důkazů, jeho vztahem k těmto dalším důkazům a jeho souladností s nimi. Z toho plyne, že nepřímý důkaz sám o sobě zpravidla nevede - vzhledem ke svému zprostředkovanému vztahu ke skutečnosti, která je předmětem dokazování - k jejímu prokázání; výsledkem jeho hodnocení ve spojení s dalšími nepřímými důkazy tvořícími systém, jehož jednotlivé články jsou v souladu mezi sebou i s dokazovanou skutečností, však takový závěr být může.

Důkazy (přímé i nepřímé) hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci (§ 132 o. s. ř.). Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popřípadě hodnota věrohodnosti. Při hodnocení důkazů z hlediska jejich závažnosti (důležitosti) soud určuje, jaký význam mají jednotlivé důkazy pro jeho rozhodnutí a zda o ně může opřít svá skutková zjištění (zda jsou použitelné pro zjištění skutkového stavu a v jakém rozsahu, popřípadě v jakém směru). Při hodnocení důkazů po stránce jejich zákonnosti zkoumá soud, zda důkazy byly získány (opatřeny) a provedeny způsobem odpovídajícím zákonu, nebo zda v tomto směru vykazují vady (zda jde o důkazy zákonné či nezákonné); k důkazům, které byly získány (opatřeny) nebo provedeny v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, soud nepřihlédne. Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané) a které nikoli. Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.

Výsledky hodnocení důkazů umožňují soudu přijmout závěr o pravdivosti skutečnosti, která je předmětem dokazování, jestliže na jejich základě lze nabýt jistoty (přesvědčení) o tom, že se tato skutečnost opravdu stala, aniž by o tom mohly být rozumné pochybnosti. Vytvářejí-li výsledky hodnocení důkazů podmínky pouze pro úsudek, že je možné (více či méně pravděpodobné), že se dokazovaná skutečnost stala, a připouštějí-li tedy i možnost (větší či menší pravděpodobnost) toho, že se dokazovaná skutečnost naopak nestala, nelze učinit závěr o pravdivosti této skutečnosti. V takovém případě soud rozhodne – jak vyplývá z výše uvedeného – v neprospěch toho účastníka, v jehož zájmu bylo podle hmotného práva prokázat tvrzenou skutečnost.

Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že skutečnost prokazovanou pouze nepřímými důkazy lze mít za prokázanou, jestliže na základě výsledků hodnocení těchto důkazů lze bez rozumných pochybností nabýt jistoty (přesvědčení) o tom, že se tato skutečnost opravdu stala (že je pravdivá); nestačí, lze-li usuzovat pouze na možnost její pravdivosti (na její pravděpodobnost).

Z uvedeného vyplývá, že právní názor odvolacího soudu, že k prokázání určité skutečnosti stačí, aby „předmětný skutkový závěr bylo možné s velkou mírou pravděpodobnosti připustit“, a že v případě prokazování rozhodné skutečnosti nepřímými důkazy nemusí tyto důkazy tvořit zcela uzavřenou soustavu, která nepřipouští jiný skutkový závěr než ten, k němuž soud došel, ale že postačuje, jestliže k tomuto závěru vedou „s velkou mírou pravděpodobnosti“, není správný. Veden tímto nesprávným právním názorem, založil odvolací soud svůj skutkový závěr o pravdivosti tvrzení žalované, že žalobce se dopustil jednání vytykaného mu v okamžitém zrušení pracovního poměru (že úmyslně a v opakovaných případech přidával do nápojů M. B. a žalované konzumovaných na pracovišti projímadlo), na hodnocení některých nepřímých důkazů (zejména na tom, že v osobních věcech žalobce byla nalezena lahvička s projímadlem, které obsahovalo látku pikosíran, zjištěnou v jednom ze vzorků konzumovaných nápojů, a že žalobce, který na pracoviště „vnesl negativní emoce“, měl příležitost projímadlo do nápojů vpravit, neboť je nosil neustále s sebou), z něhož lze usuzovat pouze na možnost pravdivosti tohoto tvrzení (jeho pravděpodobnost), z něhož však nelze nabýt jistotu (přesvědčení) o jeho pravdivosti, aniž by o tom mohly být rozumné pochybnosti. Protože při prokazování tvrzené skutečnosti pouze nepřímými důkazy je třeba každý takový důkaz – jak vyplývá z výše uvedeného – hodnotit ve spojení s dalšími nepřímými důkazy a vážit, zda tyto důkazy tvoří systém, jehož jednotlivé články jsou v souladu mezi sebou i s dokazovanou skutečností, měl odvolací soud do procesu hodnocení důkazů zahrnout i výpověď žalobce jako účastníka řízení v části, ve které vysvětloval okolnost, že u sebe měl na pracovišti projímadlo, svými zdravotními problémy s hemeroidy, a měl se zabývat tím, zda lze toto vysvětlení vzhledem k povaze jeho zdravotních potíží považovat za věrohodné.

Protože rozsudek odvolacího soudu není – jak vyplývá z výše uvedeného – správný a protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud jej zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu (Krajskému soudu v Plzni) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2, věta první, o. s. ř.).